

1. Створення мережевої взаємодії, що реалізується в умовах значної кількості користувачів.

2. Створення єдиного інформаційно-технологічного середовища, що реалізує взаємодію учасників.

3. Зниження транзакційних витрат у процесі взаємодії учасників цифрової платформи, що досягається за умов сприяння бізнес-ініціатив, створення нових стратегічних залежностей, форм участі або ведення бізнесу на основі збору, аналізу і обробки великих обсягів інформації.

4. Розроблення спеціальних алгоритмів взаємодії учасників цифрової платформи.

Так під поняттям «цифрова платформа» більшість дослідників визначають адаптивну структуру із відповідними програмними забезпеченнями, яка орієнтована на задоволення потреб ринкових суб'єктів, та полягає в оптимізації підтримки звернення та підвищенні якості професійної діяльності, дозволяючи максимально ефективного використання масивів даних і миттєвого прийняття рішень [1].

Цифрові платформи формують дані користувача для створення наскрізних інтерфейсів передачі інформації та ітераційних технологій, які застосовуються до кількох сценаріїв і максимізують цінність даних у двосторонньому потоці.

Світовий досвід функціонування цифрових платформ показує успішність їх реалізації. Це пояснюється наданням усім суб'єктам, що взаємодіють у рамках цифрових платформ індивідуальних рішень.

Також як загальний ефект впровадження цифрових платформ можна назвати зниження транзакційних, організаційних, операційних та інших видів витрат. Це досягається завдяки використанню ними можливостей цифрових пристроїв, що активно розвиваються і широко розповсюджуються (смартфонів, датчиків, роботів тощо) і цифрових технологій (штучного інтелекту, обробки великих даних, хмарних обчислень, інтернету речей та інших технологій).

Література:

1. Європейська комісія. Цифрова економіка URL: <https://ec.europa.eu/growth/sectors/digital-economy/>
2. Кашина Г.С. Цифрова економіка в Україні: стан, проблеми та можливості розвитку. «Цифрова Україна»: конституційно-правова модель / За заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. Л. Копиленка. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2022. С. 421-435.
3. Семенов А. Ю. Екосистеми цифрових платформ як фактор трансформації бізнесу в умовах цифрової економіки // Вісник КНУТД. Серія Економічні науки. 2019. № 4 (137). С. 39–50.
4. Hardin T. Digital Platform Trends: The Digital Ecosystem / T. Hardin // G2: Digital Trends. – 2018. – January 18. – Режим доступу: <https://learn.g2.com/trends/digital-ecosystem>.
5. The World Economic Forum. www.repubblica.it Nov 25, 2021: url. - <https://www.weforum.org/>

Кірієнко А. М., аспірант 1 курсу аспірантури, спеціальність– 051- Економіка Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ В УКРАЇНІ

Протягом 2020-2021 рр. борги українців за комунальні послуги зростали. Загалом заборгованість за всі комунальні послуги за січень-листопад 2021 р. збільшилася на 10% до 66,1 млрд. грн. В листопаді 2021 р. порівняно з листопадом 2020 заборгованість за опалення та гарячу воду зросла на 10%.

Діяльність у галузі теплопостачання в Україні належить до монопольної і регулюється державою, в особі НКРЕКП, – ліцензування, встановлення тарифів і контроль за такими підприємствами. Але більшість підприємств теплокомуненерго не контролюються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг, і самостійно визначають рівень тарифів, а центр навіть не має права перевірити обґрунтованість таких тарифів.

Серед підприємств, що виробляють, транспортують і постачають теплову енергію, надаючи послуги з опалення житлових будинків та гарячого водопостачання на ринку централізованого теплопостачання в Україні, насамперед, комунальні. Комунальна власність є власністю громади і в Україні вона використовується неефективно, причому самі ж власники потерпають від неякісних послуг та високих тарифів. У різних країнах, де працює конкурентний ринок теплової енергії, існують свої підходи до формування тарифів, захисту комунальних підприємств теплопостачання чи захисту інвестицій. Для умов України може бути прийнятним помірно лібералізований ринок теплової енергії, що передбачає помірний захист основних виробників – комунальних підприємств теплопостачання та створює ринкові умови для незалежних виробників [1]. Модель «єдиного покупця» (рис. 1) полягає в тому, що всі виробники теплової енергії, основні і незалежні, продають тепло так званому оператору – компанії, яка обслуговує тепломережі. Оператор виступає єдиним покупцем цієї теплової енергії, яку він транспортує кінцевому споживачу. Така модель передбачає організацію серед виробників теплової енергії щомісячних аукціонів, в яких перемагає той, хто запропонував найнижчу ціну тепла. Ціна теплової енергії, за якою вона закуповується у незалежних виробників на аукціоні, не повинна перевищувати граничний тариф на виробництво теплової енергії основного виробника. При однаковій ціні теплової енергії з відновлюваного джерела енергії та з газового пріоритет надається виробнику тепла з відновлюваних джерел. Запровадження конкурентного ринку сприятиме розвитку конкуренції щодо існуючих комунальних підприємств, які саме і виробляють теплову енергію [2].

а) Модель «єдиного покупця» б) Модель «відкритих покупця» тепломереж»

Рис. 1. Базові моделі ринку ЦТ [3]

Оператор теплової мережі зобов'язаний підключити до теплових мереж установки всіх незалежних виробників тепла за умови додержання ними технічних вимог, а також якості та надійності виробництва і постачання.

Важливим кроком для збереження системи теплопостачання є забезпечення конкурентних тарифів порівняно з індивідуальними та автономними системами опалення. В

окремих системах теплопостачання в Україні ТЕЦ несуть основне теплове навантаження, що не може бути замінено існуючими котельнями. Для таких систем критичним є мінімальне теплове навантаження, за якого ТЕЦ може працювати. В таких випадках доцільність приєднання незалежних виробників має визначитися на основі економічної доцільності та технічних рішень, що надаються потенційним незалежним виробником на розгляд оператора та місцевим органам влади. Згідно з моделлю конкурентного ринку теплової енергії, на відкритих торгах існуючі ТЕЦ зможуть запропонувати нижчий тариф, ніж газові котельні, і, відповідно, будуть захищені та зможуть реалізувати тепло за пріоритетами закупівлі, оскільки комбіноване виробництво теплової та електроенергії є більш ефективним і це знижує собівартість продукції та робить її більш конкурентною. Тарифи на теплоенергію від ТЕЦ у більшості випадків є нижчими на 100–200 грн./Гкал порівняно з тарифами котелень.

Модель конкурентного ринку повинна працювати як для одноставкових, так і для двоставкових тарифів. В Україні двоставкові тарифи на теплоенергію і послуги з теплопостачання не знайшли такого широкого застосування як одноставкові через недосконалість визначення вихідних даних для їх розрахунку. Проте розподіл витрат на умовно-постійні та умовно-змінні і встановлення відповідних тарифів є загальною практикою для конкурентних ринків [1].

Для участі у відкритих торгах виробники при формуванні тарифів включають до своїх витрат плату за резервування – часткову компенсацію умовно-постійних витрат за рахунок надання послуг з резервування потужності. Враховуючи, що оператор тепломережі відповідає перед споживачем за якість і надійність теплопостачання, видається доцільним, щоб саме оператор був зобов'язаний забезпечити необхідну резервну потужність власними генеруючими установками чи здійснити закупівлю відповідних послуг. Оператор мережі щомісяця визначає потребу в резервній потужності та розмір плати, що розраховується пропорційно умовно-постійним витратам резервної потужності у відповідному періоді відносно загальної встановленої потужності.

На шляху подальшого розвитку та імплементації європейського законодавства в Україні політика держави, профільних міністерств, органів місцевої влади та виробників повинна бути спрямована на виконання Директиви 2012/27EU про розвиток вискоефективної когенерації й ефективного централізованого теплопостачання і охолодження, отриманого з відхідного тепла та відновлюваних джерел енергії.

Ефективне централізоване теплопостачання і охолодження – система централізованого теплопостачання або охолодження, що використовує мінімум 50% відновлюваної енергії, 50% відпрацьованого тепла, 75% тепла від когенерації або 50% комбінації такої енергії та тепла. Найбільш перспективним та економічно доцільним кроком в Україні є будівництво ТЕЦ на альтернативних видах палива на базі існуючих підприємств теплопостачання. Такий підхід дасть можливість захистити комунальні підприємства від нових незалежних виробників у зоні дії ТЕЦ та зберегти свої позиції на ринку.

Література:

1. Майстришин В., Домбровський О., Гелетуша Г. Яка модель ринку теплової енергії потрібна Україні. URL: https://zn.ua/ukr/energy_market/yaka-model-rinku-teplovoyi-energiyi-potribna-ukrayini-.html (дата звернення: 08.12.2023).
2. Ющенко Н.Л. Методи оцінки ризиків державно-приватного партнерства в теплоенергетиці та заходи для ліквідації наслідків їх виникнення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 4. С. 194–204.
3. Harri-Pekka Korhonen. Regulated third-party access in heat markets: how to organize access conditions. *Oxera Agenda* June 2014. URL: <http://www.oxera.com/getmedia/195b43b0-6bd3-4fc4-8b13-df95f80acf2e/Regulatedthird-party.pdf.aspx?ext=.pdf> (дата звернення: 08.12.2023).